



Ermenistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, Azərbaycanın ədalətli mövqeyinin müdafiə edilməsi

Mövcud vəziyyətin təhlili göstərir ki, bu gün dünya miqyasında bir çox münaqişələrin həllinin uzanmasına ikili standartların tətbiqi birbaşa təsir edir. Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin indiyə qədər öz həllini tapa bilməməsinin əsas səbəblərindən biri məhz bu problemin BMT və ATƏT kimi beynəlxalq təşkilatların, regionda təsir gücünə malik ölkələrin ikili standartlar siyasətindən əl çəkməməsidir.

Qeyd edək ki, Avropa Şurası da ərazi bütövlüyü məsələsində birmənalı şəkildə Azərbaycanın yanında olmalı olmasına baxmayaraq, bu səpkidə indiyə qədər Ermənistan qarşı təsirli addımlar atmayıb. Halbuki, qurumun belə məsələlərdə bütün üzv ölkələr, o cümlədən də Azərbaycan qarşısında öhdəliyi var. Lakin ötən zaman kəsiyi bu öhdəliyə Avropa Şurası tərəfindən heç də əməl olunmadığını göstərir.

Sözgedən məsələ bu günlərdə Vaşinqtonda "Demokratiyanın Müdafiə Fondu" Analitik Mərkəzinin keçirdiyi müzakirələrdə də xüsusi diqqət mərkəzində yer alıb. Burada diqqət ilk növbədə ona yönəlib ki, uzun sürən münaqişələrə cəlb edilmiş ərazilər barəsində siyasətin işlənilməsi, şirkətlərin və qeyri-hökumət təşkilatlarının daimi probleimidir. Dünyada xeyli mübahisəli ərazi və işğal zonası olduğuna görə hər hansı bir münaqişə barəsində siyasətin işlənilməsi hazırlanması zamanı belə bir sual ortaya çıxır: başqa münaqişələrə də analoji siyasət tətbiqi edilə bilərmi? Müxtəlif növ siyasətlərin yeridildiyi yerdə sual yaranır: bu fərqlər hansı prinsip üzərində qurulur, yaxud hansı məqsədləri güdür?

Ekspertlər bildirib ki, ərazi münaqişələri bütün tarix boyu olub. Lakin əsas prinsipləri sərhədlərin toxunulmazlığı və onların dəyişdirilməsi üçün güc tətbiqinin yol verilməzliyi olan Birləşmiş Millətlər Təşkilatının yaradılması uzun sürən münaqişələrin çoxalmasına gətirib çıxarıb. Əvvəllər işğal edilmiş ərazi üzərində uzunmüddətli nəzarət bu ərazi üzərində üstünlüyü olan dövlətin iddialarının qəbul olunmasını mümkün edirdi. Hazırda BMT belə iddiaların qəbul edilməsinə mane olur, amma əvvəlki kimi status-kvoya əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərə bilmədiyinə görə belə əraziləri uzun müddət qeyri-müəyyən vəziyyətdə saxlayır. Problem təkcə bunda deyil ki, BMT, Birləşmiş Ştatlar, Avropa İtti-

faqı, özəl korporasiyalar və QHT-lər son dərəcə məntiqsiz hərəkət edirlər. Məsələ burasındadır ki, onların siyasəti selektivdir və çox vaxt qərəzli münasibəti üzə çıxarır. Bu da beynəlxalq münasibətlər sistemində daha dərin problemlərin olduğunu göstərir.

Mərkəzi Asiya və Cənubi Qafqaz İnstitutunun eksperti Svante Kornel hesab edir ki, hazırda bəzi işğalçı dövlətlər işğal edilmiş ərazilərə nəzarət etdiklərini həmin ərazilərdə oyuncaq rejimlər yaratmaq vasitəsilə pərdələməyə çalışırlar: "Rəsmi İrəvanın Azərbaycanın işğal edilmiş Dağlıq Qarabağ regionunda qurduğu oyuncaq rejim bunun bariz nümunəsidir. Bu oyuncaq rejimlər beynəlxalq birlik tərəfindən tanınmasada, onların muxtariyyətinin imitasiyası işğalçı dövlətə fayda gətirir. Bundan fərqli olaraq, ərazi mübahisəsində öz bilavasitə rolunu etiraf edən ölkələr, bir qayda olaraq, işğal edilmiş ərazilərə oyuncaq rejim yaratmaq vasitəsilə nəzarət edən dövlətlərdən daha çox xarici təzyiqlə üzləşirlər. Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ regionunun və ətraf rayonlarının işğalına gəldikdə isə, bütün azərbaycanlı əhali həmin ərazilərdən qovulub". Digər amerikalı ekspert Brenda Şaffer də bildirir ki, 700 mindən çox etnik azərbaycanlı erməni silahlı qüvvələri tərəfindən öz doğma yurd-yuvasından didərgin salınıb, onların əmlakı isə bu günədək istifadə olunur: "Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi 1988-ci ildə Ermənistanın Azərbaycana ərazi iddiaları, hələ Sumqayıt hadisələrindən əvvəl azərbaycanlıların Ermənistandan qovulmasının birinci fazası ilə başlayıb. BMT Təhlükəsizlik Şurası 1993-cü ilin aprel-noyabr aylarında Azərbaycan ərazilərinin erməni silahlı qüvvələri tərəfindən işğalını pisləyən, erməni silahlı qüvvələrinin həmin ərazilərdən dərhal və qeyd-şərtsiz çıxarılmasını və məcburi köçkün azərbaycanlıların doğma torpaqlara qaytarılması üçün şəraitin yaradılmasını tələb edən



Qarabağ məsələsinə ikili standartlarla yanaşmalar dünya üçün ciddi təhdid mənbəyinə çevrilir

822, 853, 874 və 884 nömrəli qətnamələr qəbul edib. BMT Baş Assambleyası 2008-ci ilin martında 62/243 nömrəli qətnamə qəbul edərək, beynəlxalq birliyin Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrində ifadə olunmuş mövqeyini bir daha təsdiq edib. BMT Təhlükəsizlik Şurasının bu qətnamələri əsasında müxtəlif ölkələrin qanunverici orqanları və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən erməni işğalçı qüvvələrinin Azərbaycan ərazisindən çıxarılmasını tələb edən onlarla qətnamə qəbul edilib. Amma bu qətnamələrə əməl edilmir. Burada Ermənistan qarşı konkret təzyiqlər mexanizmlərinin olmaması, ikili standartların tətbiqi də öz şübhəsini deyir". Ekspertlərə görə, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin indiyədək ədalətli şəkildə öz həllini tapmamasında dünyada söz sahibi olan, dünya siyasətinə təsir edən, beynəlxalq hüququn həyata keçirilməsinə zərər verən bütün dünya ictimaiyyəti birbaşa məsuliyyət daşıyır. Ən maraqlısı da odur ki, ATƏT-in Minsk Qrupunun hər üç həmsədr olan Rusiya, ABŞ və Fransa BMT Təhlükəsizlik Şurasının daimi üzvləri kimi Qarabağ qətnamələrinə səs verib. Lakin əməldə öz iradələrini ortaya qoyub işğalçıya qarşı real təzyiqlər işə salmırlar. Yaranmış vəziyyətdə münaqişənin dinc şəkildə nizamlanması da müşkülə çevrilir. Bu müharibə riskini artırır. Qarabağda başlanacaq yeni savaş isə

dünya nizamı üçün də ciddi təhdid sayılır.

Digər tərəfdən, münaqişənin həllinin uzanması başqa rakurslardan da təhlükə mənbəyidir. Məsələn, dünya dövlətlərinə də sirr deyil ki, işğal olunmuş Dağlıq Qarabağ ərazisi narkotik tranziti, narkotiklərin becərilməsi, satılması, transmilli cinayət üçün nəzarətsiz ərazi kimi istifadə olunur. Xatırlatmaq yerinə düşərdi ki, Azərbaycan ərazisinin 20 faizinin Ermənistan tərəfindən işğal olunması nəticəsində ölkənin 132 kilometrlik sərhədi nəzarət olunmayan əraziyə çevrilib. Bu da erməni tərəfinə həmin ərazilərdən öz cinayət məqsədlərini həyata keçirmək üçün əlverişli şərait yaradır. Əfqanıstan-İran-Dağlıq Qarabağ marşrutu üzrə ermənilər uzun müddətdir ki, narkotik maddələrin daşınmasını həyata keçirir. Ərazilərə nəzarət edilməməsi və beynəlxalq qurumların da bu istiqamətdə müvafiq addımlar atması isə problemi daha da dərinləşdirir, ermənilərin qeyd olunan səpkidə fəaliyyətinin genişlənməsinə rəvac verir. Digər tərəfdən bu, transmilli cinayət üçün nəzarətsiz ərazi kimi istifadə edilən ərazilərin əslində dünya üçün də təhdid mənbəyi olduğunu göstərir. Çünki buradan daşınan narkotik maddələr Avropa, hətta ABŞ-a qədər gedib çıxır. Eyni zamanda Qarabağdan daşınan narkotik maddələr Rusiyada geniş həcmdə reallaşdırılır. O da məlumdur

ki, işğal olunmuş Dağlıq Qarabağ bölgəsində narkotik laboratoriyalar fəaliyyət göstərir və burada daha təhlükəli narkotik maddələr də hazırlanır. Bu mənada, məsələyə beynəlxalq miqyasda reaksiya verilməsi də olduqca zəruridir. Amma bu reaksiya müşahidə olunmur və dünya üçün Qarabağ təhlükə mənbəyi olaraq qalmaqda davam edir. Daha bir təhlükəli məqam isə narkotik maddələrin dövriyyəsinə əldə olunan gəlirlərin harada istifadə olunmasıdır. Araşdırmalar göstərir ki, həmin o qanunsuz dövriyyədən əldə olunan gəlirlər separatizmin, terrorizmin daha da geniş miqyasda yayılmasına xidmət göstərir. Bu səbəbdən də, tək Azərbaycan deyil, qonşu dövlətlər, eləcə də beynəlxalq təşkilatlar, dünya ictimaiyyəti narahatlığını ifadə edərək bu istiqamətdə daha ciddi tədbirlər həyata keçirməlidir. İndilikdə isə fakt budur ki, məhz ermənilərin sayəsində işğal altındakı ərazilər terrorçular üçün çox cəlbedici məkanlardan birinə çevrilib. Məsələn, sirr deyil ki, ermənilərin sayəsində PKK terror təşkilatının təmsilçiləri vaxtaşırı Qarabağa gəlir. Ən əsas amillərdən biri odur ki, əraziyə gələn terrorçular burada həm reabilitasiya keçir, həm də hazırlıqlarını artırır. Bununla onlar daha böyük təhlükə mənbəyinə çevrilirlər. Amma ən böyük təhlükə terrorçuların burada fəaliyyətinə şərait yaradan Ermənistan və onun hələ də

davam etdirdiyi işğal siyasətidir. Göründüyü kimi, bu siyasət təkcə Azərbaycan yox, bütün region, Qərbi MDB ölkələri üçün də böyük təhlükəyə çevrilib. Bu mənada, yaranmış təhdidlərin miqyası vaxtaşırı olaraq Azərbaycan tərəfindən dünya ictimaiyyətinin, müvafiq beynəlxalq təşkilatların, dövlətlərin diqqətinə çatdırılır. İndi dünya ictimaiyyəti də buna qarşı qətiyyətli tədbirlər görməlidir. Bunlar dünyanın öz təhlükəsizliyi üçün olduqca mühümdür.

İndilikdə isə Azərbaycan münaqişəsinin həlli ilə bağlı prinsiplərin ortaya qoyulması. Bu mövqə ondan ibarətdir ki, işğal olunmuş torpaqlarımız azad edilməli, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü təmin olunmalı və məcburi köçkünlər öz yurdlarına qayıtmalıdır. Bu fonda Qarabağ münaqişəsi, ədalətli həllini tapmaqla yanaşı, dünya üçün də təhdid mənbəyi olmaz. Həmin təhdidin aradan qaldırılması üçün ikili standartlar siyasətinin də sonu çatmalıdır. Yalnız bundan sonra Cənubi Qafqaz, eləcə də MDB, Qərbi dünyası böyük bir təhlükə mənbəyini özləri üçün də aradan qaldırmış olar. Əks təqdirdə konflikt onlar üçün də daim təhdid yaradacaq.

Tahir TAĞIYEV

Yazı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə çap olunur.